

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Üdvözlő szózat

Magyarországból

a debreczeni reformált egyház és főiskola kebeléből a föld különböző nyelvű presbyterián egyháza inak Londonban,*) 1875. július 21-kén tartandó előleges gyüléséhez.

Magyarországból, az európai keresztyén civilizáció délkeleti véghatárainak egyik pontjáról üdvözlünk Titeket szeretett testvéreink az Urban!

Hazánk reformált vallásu egyházkerületei nagy örömmel vették még a múlt évben, csatlakozásra szólító, New-Yorkból kelt, becses felhívástokat s kijelenték az egyesülésre való szives készségüket; de azóta országos összejövetelünk nem tartatván s többrendbeli más akadályokkal is küzdvén, — most előlegesen nem az egyetemes magyar reformált egyház nevében, hanem csupán magyar hazánk legnépesebb és legtekintélyesebb gyülekezetének a debreczeni egyháznak és ottani főiskolának kebeléből üdvözlünk Titeket.

Üdvözlünk, mert miként Ti, úgy mi is szilárd hittel ragaszkodunk a dicső emlékezetű reformátzió által a sötétség romjaiból világosságra hozott evangyéliomi alapigazságokhoz s veletek együtt, az egyház zsinat-presbyteri alkotmányának fentartásáért s tökélyesbitéseért lelkesülünk és küzdünk mi is.

Üdvözlünk Titeket és őszinte bizalommal tekintünk felétek, mert érezzük, hogy a mi egyházunknak még sok tekintetben folyvást szomorú helyzetében, a Ti testvéri részvételükre és vigasztalástokra nagy szükségünk van.

Emlékezzetek meg tehát néha-néha mi felőlünk is, Istenhez emelendő imáitokban, és az emberek előtt is a mi ügyünket, mely a ti ügyetek is, ha a szükség úgy kívánná, védelmezzétek hiven, a szerint amint Lemuel királyt inti az ő édes anyja, mondván: „Nyisd meg a te szá-

dat amellett, aki néma az ő dolgában, és mindazok mellett akik elhagyattatának; nyisd meg a te szádat, itélj igazán, forgasd ügyét a szegénynek és a szenvedőnek“ (Proverbes XXXI. 8—9).

Addig is, míg majd, amint hiszszük, nem sokára, a magyarországi egyetemes reformált egyház követői személyes megjelenésökkel kifejezhetnék az általunk is nagyfontosságúnak tartott presbyterián szövetséghez való csatlakozásukat, fogadjátok testvéri szeretettel a messze távolból Hozzátok intézett ezen magán üdvözlötűnket amelyet nevünkben a párisi ref. egyház egyik lelki pásztora Tiszteletes Decoppet ur nyujt ez alkalommal be Hozzátok.

Mi ezentul is a legőszintébb bizalommal tekintünk felétek „igyekezzvén megtartani a léleknek egyességét a békességnek köteléke által.“ (Ephesiens. IV. 3.)

Legyetek boldogok, legyetek áldottak szeretett Testvérek! a mi Urunk Jézus Krisztus által „a ki az alpha és az ómega, a kezdet, és a vég; a ki meghalt, de imé mégis él mindörökkön örökké. Ámen.“ (Apocalypse. I. 8. 18.)

Irtuk Magyarországbau, szabad királyi Debreczen városában, Urunk 1875-dik évében július hó 8-dik napján Révész Bálint, superintendens. Könyves Tóth Mihály debreczeni ref. lelkész. — Révész Imre, debreczeni ref. lelkipásztor. — Némethi Lajos, ref. lelkipásztor. — Tóth Mihály, hittanár. — Menyhárt János, hittanár. — Tóth Sámuel, hittanár. — Balogh Ferencz, hittanár. — Tóth József, mathesis tanár. — Kovács János, gymnasiumi igazgató. — Nagy Pál, természettan tanára. Kovács Ferencz, jogtanár. — Buzás Pál, jogtanár s akadémiai igazgató. — Kallós Lajos, jogtanár. — Nagy Elek, történelem tanára. — Kiss András, latin és görög nyelv tanára. — Géresi Kálmán, magyar irodalom tanára. — Joó István, tanítóképezde igazgató tanára. — Szegedi Sándor, vallás, latin, görög nyelv tanára. — Tóth Ferencz, philosophia tanára. — Márk Pál, vallás, német stb. nyelv tanára. — Ármós Bálint, az egyháztanács főjegyzője. — Sántha István, a debreczeni egyház presbytere.

*) az „angol presbyterian kollégiomban“ Guildford utcán, d. e. XI órákor. Szerk.

Az új világnézetéről keresztyén szempontból. *)

Jelige: A természet országában a „módosító leszármazás“ kétségtelesen bizonyult tekintélyes változtató hatalmat gyakorolni. De az ember erkölcsi természetének valódi küszöbén szilárd állást foglaljunk, állítsuk, hogy ez a templom szent „ti Isten templomai vagytok! . . . az ember nem csak teremtménye, de gyermeke is Istennek!“

Dr. Roseby, dunedini lelkész.

Minden kornak voltak égő kérdései, melyek nyugtalanságban, izgatottságban tartották a gondolkodó elméket, az emberzet iránt mély érdekekkel viseltető lelkeket, súlyt és fontosságot adván az ily kérdéseknek azon hiedelem, hogy azok miképeni megfejtésétől tételeztetett fel nemünk jóléte, a társadalom jövője. Az ily fontos kérdések valának azon nagy sarkpontok, melyeken az ős idő egyet-egyet fordult, s a Gondviselés új kilátásokat, új tájakat tárt fel az idők rétegeire, a századokra, figyelemmel tekintő szemek előtt. Midőn a pusztában elhangzott XIX század előtt kiáltó szó: „elközelített a mennyeknek országa,“ — lázas nyugtalansággal fordultak a kedélyek az ismeretlen jövő felé, melynek ködös távolában lebegett a Messiás, a világmegváltó, még le nem leplezett alakja. 3 száz évi roppant küzdelem után egészen megváltozott a világ arculata: új teremtő életelv, a keresztyéniség, foglalt helyet az emberzet történelmében; az ó-világ romjain új-világ épült fel: Isten, ember, világ, halál más szint és fogalmat nyertek; a lelkeség és örökkévalóság isteni eszméi a ködcsillagot, a földet, megvilágíták s öntudatos lakóit, az embereket, a véghetlenség magaslatára emelték.

Több mint száz éve újra forrong a gondolkodók selege, keres új földet és új eget; a természettudomány páratlan mérvű fejlődése következtében, az ítészet gyökereig ható éles műszerével mindent bonczolni kezd a független ész; az eszmék, elvek, érdekek roppant harcza egész áradatban megindult és foly a tudomány nevében; a hit és a keresztyénség is, mely Isten különleges működését elfogadván az emberi tevékenység és törvények felett és mellett fensőbb tevékenység és törvények létezésére utal, épen e rejtettebb oldalai miatt szinte ki van szólítva a küzd-terre. Sark kérdésül nyomul elő s a kétely minden hurját megmozgatja: lehetséges-e a z ő s z h a n g a t u d o m á n y é s h i t k ö z ö t t, vagyis más szóval: a tudomány adatai s a bibliai tételek kiengesztelhetők, kibékíthetők-e egymással? ez utóbbiak nem feleslegesek s elfogadhatlanok-e?

Az új nézletek és elméletek közt leginkább előtérbe nyomult mai nap a **darwinismus**, vagyis azon elmélet,

*) Megnyitóbeszéd, mely a debreczeni kollégióban, a „hittanszaki önképző társulat“ díszülésén, 1874. nov. 4. tartott.

hogy a különböző növény és életfajok nem külön teremtesnek köszönik eredetöket, hanem lassanként fejlődtek ki átalakulás folytán egymásból, alsóbb rendüekből felsőbb rendüekké; minden különség ember és állat közt csupán mennyiségi és nem minőségi, az ember szellemi tekintetben is csupán fokozatban és nem lényegben különbözik az állattól. — Ez elmélet igazolása végett Darwin a fajok keletkezését vette buvárlat alá s a kiválás, létérti küzdelem alapján az élő lényeket egy őslényből keletkeztette (1859).

A materialista tudósok közt Vogt, Haeckel, Büchner stb. tovább fejtegették Darwin tanát s oly tételeket fogalmaztak, melyek az egész bibliai keresztyén világnézetet megsemmisítéssel fenyegetik; könyvek, lapok, társulatok, nyilvános felolvasások útján ostromolják és gúnyolják a keresztyén sziv szent igazságait, és sokaknak meg is rendíték hitét egy teremtő fővalóságba. Így p. o. Büchner a szellemi életet nem tudja magasb okra vinni vissza, mint a nap, a nap a mi atyánk, s ha imádnunk kellene valamit, ő volna a mi Istenünk, s hirdeti azon hiedelmet, hogy az ily fajta tudományi felfedezések megdöntik a föld minden templomait s a philosophok ezer meg ezer tanait. *) Egy magyar napilapban („A Hon“ 1872. máj. 1. száma) a tudomány körében az istenség s más hasonló fogalmak veszedelmeknek jelöltettek. Olvasmányaim és szaktekintélyek alapján megkísértek az új világnézetéről keresztyén szempontból szivünk megnyugtatóására egyet és mást elmondani, az összeszedetett tételekből legalább egy mozaik képet adni: a darwinismusról, majom elméletéről, fejlődésről, bibliai teremtés tanról, atom és anyagelvüségéről.

(I.) A mi a darwinismust illeti, lássuk ez elméletnek gyenge oldalait.

Hogy esik az, kérdés, hogy egy viszonylag magasb fokú lénynek p. o. az embernek, felsőbbsege a környezet-től függ és azzal változik annyira, hogy ami tulajdonság most felsőbb, tökélyesb: hasznavehetlen, sőt kártékony lehet a környezet változtával és megfordítva? Másik gyenge oldal: igaz, hogy a fajok változhatók, de át nem alakulhatók, -fajból más faj nem származott, mert Darwin azon állítása, hogy farkashól kutya lett, csak azon egy faj változását igazolja; ha a haszonvehetőség vétetik alapul valamely részlet fenmaradására, mutat a természet oly részeket, melyek nem használhatók s még sem pusztultak el p. o. a Magellan ludaknak úszhártyás lábait; ha az örökösödés törvényére hivatkoznak: mikép fejthető meg a méheknél a semleges nemű fajzat, miért nem hasonlók a létrejötték a létrehozóhoz? De kérhetni, hol vannak a fajok változásait összekötő ezer és ezer közvetítő alakok? Van ása-

„) Lásd „A Hon“ napi lap, 1872. márcz. 6. számát.

tag elég, de csak ismert fajok és jellegek találtak. Az idő változtató hatalmára hivatkoznak! a változtatás ereje ám nem az időben rejlik, de magokban a dolgokban, melyek kezdettől fogva változás képesek.

Nincs is bizonyíték, kielégítő, a gyökeres átalakulásra, Darwin galambokkal kezdé, s azon végzé; nem ugyan azon nemű fajok közt még eddig állandó változat nem idéztetett elé. Ha az alakulás csakugyan természeti törvény, miért nem mutatkozik új halak, új madarak, új négylábuak előállításában? s miért nem mutatkozik semmi jel, hogy p. o. az ember valami más lényre fejlődés útján van. A juh mindig juh marad, a szelidítés, háziásítás által elért némi változatok is eltűnésnek vetvék alá. — Dawson tanár számtalan puhány és tengeri állatot talált Canada post-pliocen agyag rétegeiben, melyek némelyike a jégkorszakba helyezhető, több mint ezer évszázadra vissza korunktól, összevetvén az újkori hasonló fajokkal, azt tapasztalá, hogy át nem alakult állapotban maradtak az utóbbiak annyi évezredek alatt,

A lelkes lényeknél a faji élet feltételeinek — mondja Blanchard Emil, — csak valamire is tekintetbe vehető módosulásai is — lehetetlenek, annyira határolvák. Sőt Blanchard elmélete magát Darwin vezérelvét rendíti meg, mutogatván, hogy nem a foglalkozások és ösztönök különégei szülik a szervezeti módosításokat, hanem éppen megfordítva a szervezeti különégek idézik elő a különböző ösztönöket és foglalkozásokat. — Haeckel legújabb műve (Anthropogenie) egyik angol ismertetője megróvja Haeckelben, hogy ez figyelmen kívül hagyja azon tapasztalatot, miszerint a természeti kiválasztás hatása megszorított: az oceani szigetek madarai bár az anya jellegtől elütnek, mégis csak madarak. (The Saturday Review. 1874. 515 lap).

Egy oly elmélet hát, mely kedvező esélynek, előre nem láthatónak kénytelen, mint ismeretlen oknak, tulajdonítani a természeti kiválasztás alap törvényének játékát s a szükségszerűséget alárendeli az esetlegességnek, mikor bizonyos fajoknak eredeti mivoltukban megmaradását a kedvező hatások hiányának róvja fel, mellőzvéen tekintetbe venni a létküzdelem annyira kiemelt módosító működését: ily elmélet még csak találgatás és hozzávetés, a biblia tanait, a teremtő létét illetőleg meg nem erősíteni, — kivált mikor józan eszünk, belérzékünk előtt kifejtve nincs, mikép alakulhat át anyag értelemmé, szellemmé, általában létté, mert az élet több mint az anyag ereje, mert az nyomja az anyagra és erőre az egyéniség jellegét, s az élet megszüntével a pusztá anyag és erő bármely egyesítése életet előidézni képtelen. Minden ereje az anyagnak megmérhető, az élet nem, s a mi nem mérhető, az sem nem anyag, sem nem annak ereje. — Mozgásra sem vihető vissza az élet, mert élettelen anyag bármely mozgása életet nem idéz elő, a vegytani és jecgezi alakulások éppen nem élet tünemények, nem szellemi életalakok.

A mennyei atya kinyomozhatlan, végetlen jóságába való hit még inkább szükségesebbé válik, ha elfogadtatik a létérti küzdelem sok tekintetben szép de rettenetes elve: a szabadulás forró vágya, az Isten utáni ohajtozás kiirthatlanul ott lakozik az emberi lélekben. *)

A létérti küzdelem elve által el nem enyészethető a szíveket szorongató zavar és rendellenesség, sem a kétségbeesítő igaztalanság és szenvedés, az erkölcsi és természeti rossz következményei, sem a kiegyenlítés és megjavulás

*) La science et le christianisme, étude par Louis Ruchet, Paris, 1862, bemutatva Mouron H. által.

lehetősége és szükséges volta ki nem magyarázható, — de sőt a szeretet édes hatalma érdekké fagy s elveszti mentő erejét. Nézz Jézusra te küzdő halandó! ő mutatja fel neked az égi atyát; ő képes javítani, átváltoztatni az egyént s egyének által a társadalmat, ő megszabadít, hozzá menekülhetsz a vas törvény rideg körmei közül, ezek felemésztenek ha küzdesz is, Jézus magához ölel, megneemesít és megszentel küzdelmeidért. Ott a te küzdelmednek minden esetben halál, itt élet és örökkévalóság a jutalmad nézve.

Itt érezzük, ha valahol Carnarvon lordnak a múlt év utolsó havában tartott beszédének nyomós voltát azon tárgy felett, hogy a tudomány magában még nem elég az ember erkölcsi és szellemi nagyságára. „Hadd végezze a tudomány a maga saját művét s ne oszlassa szét erejét vallás és erkölcsi tervek tákolására azon reményben, hogy e téren is tekintélyvel bírandnak felfedezett törvényei; a reményt alig is lehet a tudománynál szóba hozni, mely sem remélni, sem félni, sem szeretni, sem gyűlölni nem tud, indulat és szenvedély távol levén tőle. A tudomány szíve megindíthatlan, mint Memnon szobra, arca változatlan, mint a sphinxé. A tudomány könyört, mardosást, rokonszenvet nem ismer; époly kész bonczolni az emberi lényt, mint számolni az esés törvényét, egyaránt hidegen. Felfedezi az életmentő készleteket ép úgy, mint az ember-pusztító öldöklő hadiszereket; megtanít felismerni a tápszer hamisítást, de felfedezi azt is, mikép lehet ügyesen hamisítani, mérgezni azt.“ Teljesen való Rabelais-nak, a XV-ik századi francia tudósnek a nevelés tárgyában ejtett azon tétele is: „A bölcsesség éppen nem száll bé a rossz lelkekbe s a tudomány lelkiismeret nélkül nem más, mint a lélek romlása.“

(II.) Szóljunk a párisi anthropologiai társaság tagja Pozzy után *) az embernek majomtól eredése elméletéről pár szót, mely nézletnek főleg Büchner népszerűsítője; — angol honban pedig Huxley tanár, a ki már annyira ment, hogy az emberi szeretetben sem lát mást, mint finomított állatiasságot (animalismus). E nézletet néhány talált koponyából akarnák következtetni, mely koponyák igen régi, történeti kor előttiék. Az engisi barlangban 1833-ban talált koponya, — mely pedig igen régi, a barlangi medve koráig felvihető, — maga a műértő tanár Huxley szerint, az emberi koponya szép példánya, mely lehetett bölcselő is, miveletlen emberé is. A legnagyobb zajt ütötték a neanderthali koponyával, melyet Dr. Fuhlrott fedezett fel 1856 Elberfeld közelében a Düssel folyóka közelében Neanderthalban, Lyell és Schaffhausen tanárok itélete szerint, az egész csontváz arányaira nézve nem tér el a közepes jellegtől, s éppen nem mutatja az ember és chimpanz majom közti átmenetet: bár a koponya minden eddig találtak közt a legállatiabbszerű, s leginkább közeledik a majoméhoz, de belüreg tere jóval haladja a gorilla koponya beltere legtöbbletét; míg ugyanis a legnagyobb gorilla koponya nem tartalmaz több mint 539 köbcentimétert, a neanderthali ennek kettőzeténél is több, 1220 köbcentiméter, holott Európa lakói koponya ürjei 859 és 1781 közt váltakoznak köbcentiméterileg. Az 1872-ben márcz. 26. Mentonban Riviére által talált ember-váz a körében lelt őssallat csontokból következtetve a kőkorszak első idejére tehető, s összehasonlítás után kitünt, hogy az állítólagos 20,000 éves ember koponya hasonlít több pontban a mai emberek koponyájához. — Eltekintve a csontozat hasonlatától, értelmi és erkölcsi

*) „La terre et son histoire rapprochée du récit biblique de la création“ Paris, 1874.

tehetségek szempontjából az ember és majom közt a különbség óriás nagy. E különbség nem fokozati, de természeti, annyira, hogy a legértelmesebb majomtól a legértelmetlenebb emberig, értelmi tekintetben, nagyobb a távolság, mint természeti tekintetben legalsóbb gerinczestől a legfelsőbb fokuig. Vaunak ugyan vademberfajok, melyeknél az értelmi különbség jelentéktelennek látszik . . . de egy pólyában levő kised és báb közt is látszólag igen kicsinek tűnik az fel, mi ám a különbség? A pólyás gyermek képes lenni beszélővé, okossá, erkölcsi lénynyé, Istenhez vágyóvá. A báb az nem lehet. A gyermeknél meg van a tehetség a fejlődésre. — Így áll a dolog a majom s a vadember közt; a tapasztalat elégségesen bebizonyítja, hogy a legalsóbb foku ember is, bármily elbutult legyen, haladásra, mivelődésre fogékony lény . . . mondható-e ez el a majomról? . . . áthághatlan marad a hézag majom és ember közt, ha a legalacsonyabb fejlődésű ember s a legtökélyesebb jellegű majom vetessék bár egybe. — Azért mondja B r o c a: az átalakulás elmélete merész hozzávetés csak, mely biztos bizonyítékokon ma sem nyugszik. Az eredeti nyom megmarad állandóan minden másdrangu változatok daczára.

A nagy A g a s s i z Lajos, ki magyar akadémiánk tagja volt († 1873) az állattan és földtan világhírű tanára Amerikában a cambridgei egyetemen, tiltakozott a fejlődés tuzásba vitt tana ellen „Hítem hogy a természetelvűek (naturalisták) ábrándképet kergetnek a teremtetett lények közti bizonyos anyagi fokozatok keresésében, midőn az egész állatországot egymást felváltó fejlődésből akarják származtatni, egyetlen hajtásból vagy néhány kevés ősmagból. Az istenség anyagkészlete nem lehet oly csekélységig sovány, miszerint az észszel felruházott emberi lény teremtése végett a majmot kell neki emberré változtatni.“ (Methods of study in natural history, 1863.)

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz.

S Z E M L E.

a) Belföld.

Nyiltlevél t. Kiss Albert urhoz.*)

Tisztelt Barátom! Azon hitben miként megbocsátsz, ha régi barátság és ev. szeretet melegével üdvözölve Tégedet, néhány hiányára teszek figyelmessé szervezetednek, melyek mind anyagi, mind erkölcsi tekintetben annyira fontosok előttem, hogy egyházmegyéd gyámegyletét életképtelenné tehetik.

Ha tervezetedbe szerelmes vagy, azt igen természetesnek találom. Hogy a szerelem az árnyakat elfedi, ezt is. Te csak szépet szerethetsz, és rosztat nem akarhatsz. A legszebbet, a legjobbat akartad adni. Ha tökéletest nem adhattál mint ember, az nem válhatik hátrányodra. Ha műved árnyaira jóakarattal, szeretettel figyelmeztetel, ez nem sértheti nemes büszkeségedet. Te dolgoztál testvéreid érdekében. Sietek hálámat azzal róni le, hogy dolgozatod hiányaira figyelmeztetlek s mert műved közérdekű, a közönség előtt . . .

A 16. §. 7-ik lap d) alatt, az osztó igazsággal, a krisztusi szeretettel ellenkezik az, ha botránysos erkölcsi hiba az özvegyet segélyezési jogától megfosztja. Ellenkezik az osztó igazsággal, mert az özvegy segélyezése nem egy különálló jótékony testü-

*) A lelkeszi segélyezés ügyében.

let kegyelmi- könyörületi ténye, hanem férjével keresett betételeiért kiérdemelt jog, fizetett részvényeinek osztalékjoga. E jogtól semmiféle bűnöst megfosztani nem lehet, ez pénzkérdés, e jogtól csak törvényes ítélet foszthatja meg a jogosultat s csak akkor, ha pénzre büntetett, ha másnak kártérítéssel tartozott, — és csak a megítélt összeg erejéig, nem egészen, nem örökre! Mi pedig törvénytörők nem vagyunk, ne is akarjunk lenni . . . Ellenkezik a krisztusi szeretettel is. Nem láttad-e Őt a bűnösök, publikánusok közt tanítani, gyógyítani, vigasztalni, jöltenni? Nem hallod-e őt naponta szólani: „jőjjetek hozzám, kik megvagytok terheltetve, — ne ítéltetek és nem ítéltettek, ne kárhoztassatok, és nem kárhoztattok?“ Nem hallod-e Őt szólani: ott, ahol — talán — legnagyobb volt: „Aki nálánál jobb, az vessen követ fejére?“ S midőn a bűnös nő vádolói szégyenkezve takarodtak el: Te mennél-e oda vádolni a boldogtalan? „Eredj el és többé ne vétkezzél!“ Hát nem szerencsétlenebb-e az özvegy, az árva, ha még boldogtalan is? S mert nemcsak szerencsétlen, hanem — talán épen szerencsétlensége miatt — boldogtalan is: szabad-e őt megfosztani a segélytől? A bűnös nő életét menté meg Idvezítőnk. Te segélyére se akarnál lenni?

4 §. h) cme szabálya „az erkölcsileg botránysos életet élő árva fi, vagy leány a segélyezendők sorából kitöröltetik.“ csak neveli a szeretet hiányait s lehet reá eset, hogy az eláztatott, elcsábított hajadont, a ki csak egyetlenegyszer tévedett — talán mert szeretett — e túlszigoru rendszabály adja át az örök gyalázatnak s talán akkor, midőn még megmenthető volt és megkellett menteni.

A Bethlen egylet tervezője bizonyosan Krisztusra gondolt akkor, midőn ezek lelkében felmerültek. Azért Ő nem vet követ a boldogtalanok fejére, hanem árva menházat nevelő intézetet óhajt emelni az efélék megelőzésére. Te a szigoru erkölcsi rendre gondoltál csupán. Méltóztassál — kérlek — átvenni a Bethlen egylet evangyéliomi melegét.

A 16. §. i) alatt letett szabály a pályavégeztéig 100 frt. segélyt biztosít a jó erkölcsű és kitünő árva ifjaknak, — az első osztályzatúnak 50 frtot s azt, a ki egyetlen tantárgyból másod osztályt kap — figyelem nélkül erkölcsi életére — kizárja a további segélyezésből. De e segély csak azokat illeti, kiknek 1000 frtot haladó örökségök nem maradt. Az árva leányokra e szabály nem tartozik, a különböző észtehetségekre figyelem nincs! Már pedig ez pénzkérdés: „egyenlő bevétel, egyenlő osztalék.“ Más zsebének rovására, jogos igényének hátrányára senkise nagylelkűsködhetik — tiszta kézzel. S aztán nem lenne-e az gyilkoló, jó erkölcsű, mély érzelmű, de kisebb észtehetségű árva ifjura, ha egy kitünő társa mellett — aki alkalmazást tanuló korában könnyebben nyerhet — jogtalanul mellőztetve évenként 50 frtig károsíttatnék? Aki pedig egy tantárgyból másodosztályt nyert (s erre sok mellék körülmény is befolyhat, Petőfy a költészetből másodosztályt nyert!) se jogi-, se erkölcsi szempontból meg nem foszthatatik a segélytől és épen örökre nem. Ezeknek szüleik is befizették a részvényt, ezeknek is egyenlő osztalék joguk van a kitünőkkel. Ezekből válhatnak ép oly jeles, sokszor jelesebb férfiak — a tapasztalás igazolása szerint — mint a kitünők közül. „Sok első lesznek utolsók, és sok utolsók elsők.“ Végre hiszed-e, hogy a nők magasabb nevelése nem szükséges, hogy Ők örökre páriák maradnak, hogy a társadalom nem fog rólok lelkismeretesebben gondoskodni? Nem hiszed. S ha nem hiszed, miért nem adod meg nekik is a 100 frt pályasegélyt? Az gondolom első reudben inkább ők a segélyezendők.

S z e r k.

A Bethlen egylet tehetség és hajlam szerint akarja neveltetni az árvákat a pályavégeztéig. Nem tesz különbséget, nem néz világ szerint való osztályzatra, lelke előtt csak az árva sorsa, jövője lebeg, mint isteni gondviselés előtt csak az „ember.“

* * *

Statistikai adataid a legjobb feltevésen alapulnak s így aggalmakat hagynak fenn. Lehet, hogy az 1877⁷/₈ évben csak hat gyámolt lesz, de lehet 26 is. Rendes halálozás között is van reá példa elég. Negyven fiatal ember közül évenként elhalhat egy, de elhalhat 5 – 10 is. Hát a 100,- 50 frt. pályasegély honnan telik ki? Nincs jogod évi 25 frt betét után 300-at, azonfelül pályasegélyt ígérni. Egy elhalt testvérünknek három, sőt több kitűnő gyermeke is lehet. Ezzel a nyugdíj megkettőztetve lesz.

A Bethlen egylet egyenlő arányban osztja fel a nyere-ményt a nyugdíjasok és segélyezendők között. Fogadjátok el ezt kérlek Ti is. Így a segély lehet 300 frt. lehet több vagy kevesebb. A Bethlen egylet nyug- és gyámdija annyi lesz, mennyit a tényezők akarnak.

Tervezted a pályaképtelenek, idő előtt elnyomorultak nyugdíjazására nem gondolt. Ezek az alapítók. Szabad-e, kell-e, lehet-e ezeket a jövődért nyomorogni hagyni? A Bethlen egylet ezeket is keblére öleli, s óhajtja, hogy a kezdeményezők ne a martyrkoszorúval jutalmaztassanak egyedül.

Tervezted számít a könyöradományokra. „Száz gémnek egy keszeg!“ Könyöradományokra már ma csak az számíthat, a ki a szegényegyházak s tanítók sorsát is szíven viseli, nevében szól. Így boldogulhatunk valamire. Elszigetelve nem! A lelkészek iránti kegyelet egét vést rejtő fellegek borítják, itt-ott villámlik, dörög is már. Van villámhárító, alkalmazd. Siess az egyetemes nyomort megszüntetni, ne maradj egy érdek szűk körében, így számíthatsz még a közönség részvételére, kegyeletére, segélyére.

Számítsz főként az államsegélyre, a mely szegény lelkészek, tanítók egyházak felségelésére szavaztatott meg. E czélből ezt elvonni hosszabb időre veszélyes s nem is ildomos. Két-három év megjár s ha tovább megy, a viszály tüzet gyújtja fel. Darázs fészek! Lehet-e ahoz egyenlő joga a bagaméri papnak és a kisszekeresinek? Koldustól a botot, rabtól az alamizsnát ne vedd el, a legmagasabb érdekért se . . . A Bethlen egylet is igénybe venné azt, két-három évre. Nincs érdeke a protestantismusnak amit ez fel nem fogott, fel nem ölelt; — az igazgatást kifogástalanul, annak szelleméből fejté meg.

Szervezted egészen papi, figyelem nélkül az egyetemes papság eszméjére. A Bethlen egylet minden ízében protestáns, kiváló figyelemmel a protestantismus egyetemes papságának eszméjére: „Választott nemzetség, királyi papság vagytok.“

* * *

A 14. lapon össze méred tervedet a Bethlen egylet tervével. Jóakarattal repültél Vajha előbb időt szántál volna annak átértésére, átérzésére, így terved 14-ik lapjának 1, 2 tétele nem látván világot, nem lennél kénytelen elmarasztalni megadat bizonyos öntartozásban. Ha Pymgoleonodat szereted, helyén van, ha magasztalod — nincs. A féltékenység gyanusít, vádol, vélt tényekre épít — tévelyeg.

Az összehasonlítás 1 tétele alatt az egyházak életbiztosítását úgy veszed, mintha a Bethlen egylet nem engedne az egyházaknak oly összegeket biztosítani, melyekből szükségleteiket

korszerűen fedezhetik. Ne vedd úgy! A Bethlen egylet örülne, ha ajánlatain túl az egyházak még oly összegekig is biztosítanának, melyekből kisdédóvodát, könyvtárt, adó alapot szervezhet idővel, mert az nem csak egyesek életére, halálára gondol, hanem az egyetemes prot. egyház életére, s érdekeire is. S aztán —

Van egyház, melynek tekintélyes földbirtoka van, az ilyen 9200 frt. kamatjából kijő tisztességesen, az ilyen biztosít halál- esetre ennyit; van egyház, melynek tőkepénze van, ez is kijő; van egyház, melynek alapítványa van, ezt ne féltsd; van egyház, melyben él az ősz lelkesedés. ennek teremő ereje van . . . Amely egyházak állása pedig annyira kedvezőtlen, hogy a 9200 frtból ki nem jöhet, biztosíthat annyit, amennyiből kijő. A jövődöt ne féltsd, lesz esze, ereje annak is annyi, mint nekünk.

De ha úgy volna is mint állítod, az eszmét ne vádold alaki hibáért! . . . *)

A 2. sz. alatt állítod, hogy 40 éves ember 20 frt évi betételért a Bethlen egylettől 666 frt 66 krt nyer családjá egyszerűmindentkorra. Terved szerint szinte 20 frt évi betételért 300 forintot évenként. Légy szives odaszámítani a 20 frt betételhez az 50 frt évi 5 – 10%-át. Figyelem nélkül hagyod itt azt: hogy a 666 frt 66 krron kívül még meglenne a nyugdíj, figyelem nélkül hagyod továbbá a Bethlen egylet két világitó tornyát, a pályaképtelenek nyugdíját és árva nevelő intézetét. (28 lap. 7-dik kikezdés).

Állítod továbbá, hogy terved mellett nem lesz jég- tűz- biztosító- takarékpénztári „ágens“ a lelkész. Nem tudom, hogy érted az „ágens“ szót, én tényezőnek veszem. Az isteni gondviselés nem zárja ki, sőt követeli az önvigyzást. „Őrizd magadat ember, úgy őriz meg az Isten is.“ Együttesen tartozunk ezt tanítani. E tanításnál — akarva-nemakarva — a biztosító intézetek érdekében is működünk, tényezünk, anélkül, hogy az „ágens“ szó gúnyértelme súlythatna. S ha arra kérsz, figyelmeztetsz protestáns embert, hogy magát s érdekeit magánál, saját intézeténél biztosítsa, eshet-e az „ágens“ szó gúnyárnya alá? Annyi azonban áll, hogy a Bethlen egylet terve szerént sok lelkész, tanító — egyik-másik biztosító intézet ügynöke becület-beli dolognak tartaná elveszíteni az 1. 5. 10%-it, s megelégednék 1. 1¹/₂%-ával, de ez nem ok arra, hogy az „ágens“ szó értelmét ne tényezőnek, hanem hajhásznak vehessük.

Állítod továbbá — ugyanott — hogy az egészségtelen lelkészek csaknem mindenből kizárva maradnának. Légy szives elolvasni a Bethlen egylet emlékiratának 15-ik lapján az első kikezdést, kétségtelenül ezt fogod ott találni: „azok, kik életkor- betegség- elnyomorodás miatt az életbiztosítást nem eszközölhetik, épen oly igénynyel bírnak a nyugdíjazásra, mint a kik magokat biztosíthatták.“ Tévedés-, feledés-, elnézés-e világ előtt ezzel ellenkezőt állítani? Itéletedre bizom . . . A pályaképtelen csak nyugdíjat nyerhet, de utódai nem biztosított összeget nem élvezhetnek. De ezek is biztosíthatják nejk- gyermekeik- s ezek javára mások életét. S aztán gyermekeik kivétel nélkül felvétetnek az árvaházba. A következő kikezdés szerint pedig, még azok sincsenek végleg kizárva a nyugdíjból, utódaik a segélyezésből, a kik biztosíthatták életüket, de — feleslegesnek tartották.

Mondod továbbá: „ott a nyugdíjazás és segélyezés csak 10 év után veszi kezdetét.“ Igaz, hanem tegye meg csak minden

*) Az érmelléki gy. terv 3-dik lapján a 20% nyomda hiba, 10%-nek kell igazítani, az erre vonatkozó észrevétel tehát mellőzendő.

tényező kötelességét így, amint jól felfogott érdeke követeli: a Bethlen egyletnél egy év múlva kezdődik a nyugdíjazás és segélyezés.

„Ottan a számítás nyereszkesedésre alapított, s így bizonytalan, itten biztos.“ Nyereményt akartál irni, kétségtelenül. Tervezeted óhajtja-e a bukást, s nem a nyeresémből adja-e osztalékát? Veszteségből nem adhat pozitív díjat senki. Bukni nem, hanem nyerni akarsz Te is, a Bethlen egylet is. Az is, ez is, csak nyereségyen alapulhat, ha nem? úgy veszve van mindenik! Nincs itt miért a szentet játszani... De ki nyeri a nyereségyt? Aki érdemli, a részvényes, aki tőkáját nyereségyre forgatta az egylet pénztárában.

A 14-dik lapon azt állítod, a mit a Bethlen egylet tervezője is állított ez évi januárban, hogy az egyházi adó eltörlése boldog álom! Ne vedd és ne vegye rosszszul a Bethlen egylet tervezője, ha a boldog álom ellen tiltakozom. Az egyházi adók eltörlését*) napi rendről nem terelheti le senki többé. Legalább kilátásba kell tenni megszűnését, vagy — szent könyvedet zárd be.

Bezárod a kikezdést ezen szavakkal: „Így — azt hiszem a kettő között választanunk nem nehéz.“

Ne úgy édes Barátom! Állítsuk mindeniket a maga helyére. A Bethlen egylet eszméjének tervezete — ha szükséges — javíttassék oda, hogy a protestantismus anyagi érdekeit biztosan fedezhesse. Tervezetedet — ha szükséges — javítsuk oda, hogy a Bethlen egylet 15. lap, 2. jegyz. alatt indítványozott egyetemes egyházmegyei gyám- és nyugdíj egylet teendőit végezhesse.

* * *

Ma, midőn a tömeg önérdéke paradicsoma felé repül, midőn csak kevesen foglalkoznak közérdekkel: mig azokat elítélni nem tartom magamat jogosultnak, addig ezek előtt — előtted is — őszinte tisztelettel hajlok meg.

Még egy kérésem van hozzád. Ha jól tudom, szeretett főpásztorunkat mint egykori tanítványa közelebről ösmered. Keres fel Őt és kérd meg: méltóztassék egy szakértő bizottságot összehíni a végett, hogy úgy a Bethlen egylet, mint tervezeted felett vélemégyt adjon az; ha kell újból szervezze, hogy így a két égető kérdés megoldása előtérbe léphessen s legalább alakilag végzett tény lehessen. Világért se akarom az egyházkerületi és egyházmegyei bizottságok vélemégyét mellőzni, de a szakértők vélemégye ép oly szükséges. Különösen a mathematikai kiszámítások igénylik, mellőzhetetlenül követelik ezt.

Isten veled! Fogadd — kérlek — szívesen őszinte üdvözlömetem és tiszteletemet.

Apa, június 9-kén 1875.

igaz barátod:

S z a b ó L ő r i n c z.

Tudósítás Rozsnyóról.

Az eperjesi tanítóképezde sorsjegyei kihuzásának folyó év november elsejégy elhalasztása a nm. m. k. pénz- és belügyymi-

*) Az egyház tagjainak érékét, képességét, készségét erősíteni, fokozni kell; a mely egyházat nem hívei adakozása, áldozatai tartanak fen, nem élő, hanem holtá lesz az? E pont a legkomolyabb figyelmet érdemli; egyházi adó helyett önkénytes adakozás minden tagtól, oly kellék, mi nélkül az egyház múmiává csontosul.

S z e r k.

nisztérium által engedélyeztetvén, a t. cz. közönség tisztelettel értesítetik: hogy a sorsjegyek huzása Eperjesen nov. hó első napján fog megtörténni; a nt. esperes és lelkész és tanár urak pedig szívélyesen kéretnek, hogy a sorsjegyek elárusítását, a nevelés szent célját pártfogolva, kegyesen folytatni s a sorsjegyek árát vagy a felmaradt sorsjegyeket hozzám október hó 15-kére beszolgáltatni szíveskedjenek.

Rozsnyón, 1875. júliushó 6-kán.

C z é k u s I s t v á n,
szuperintendens.

Szeberényi Lajos életrajza.

Szeberényi Lajos Pestmegye Maglód nevü tót helységében 1820-ik év aug. 15-kén pillantá meg a világot, hol atyja András evang. lelkész volt. Gyermekkorát 7 évig jó szülei gondos felügyelete alatt töltötte s még ekkor az édes hazai nyelvben eléggé jártas nem lévén, atyja annak elsajátíthatása végett a szomszéd Rákos-Csabára az ottani reform. lelkészhez küldte őt, hol gymn. pályáját is megkezdé.

1830-ban nagybátyja Szeberényi János később szuperintendens magával vivé Selmecegre tanulmányait folytatandó. Két év múlva már 11 éves korában az árvaságra jutott gyermek kénytelen volt az élet viharáival küzdeni.

A magyarirodalom iránti szeretetet Szenvei József csepegeté szívébe. S e l m e c z e n a fiatal Sz. lankadatlan buzgalmu tagja, később főjegyzője volt az u. n. „Magyartársaság“-nak. Itt megismerkedvén Petőfivel, nem épen jelentéktelen b e f o l y á s s a l v o l t a z a k k o r m é g c s i s z o l a t l a n g y é m á n t r a.

Szoros baráti kötelék füzte őket egymáshoz, noha később a bizalmas viszony egy kritika miatt megszakadt.

Már 1838 a pozsonyi lyceumon hallgatta a theol. tudományokat, azonban az akkori észvéd irányu tanárok meglehetősen hidegen hagyták. Annál inkább megragadta az 1840-ben Pozsonyba jött élénk előadásu Boleman István. A mellett a duzzadozó tettereju ifju egész odaadással tanulmányozta az akkori pozsonyi országgyűléseken a közfigyelmet magukra ébresztő p o l i t i k a i nagyságok lelkületét. Egy Deák, egy Beöthy, Klauzál, Széchenyi növelték a honszerelmet, mely az ifju keblét szent lelkesedésre gyújtotta. A Bodon Ábrahám által szerkesztett országgyűlési tudósításokban az országgyűlési beszédeket másolta.

1841-ben letévén a hittanjelölti vizsgálatot Vieszkára Trencsinmegyébe ment Platty László házához nevelőnek. — Itt felébredt benne a jogtanulmányozásának vágya, azért szakképzettségét szaporítandó növendékeivel együtt Pápára ment, hol Stettner később Zádor kedvencz tanára előadásait nagy szorgalommal látogatta. 1845-ben Pesten felesküdütt a kir. tábla jegyzőjének. 1846-ban a közjogból, - 1847-ben pedig a váltóból tette le a cenzurát s így — mint maga mondja — akarata ellenére lett ügyvéddé.

Magasra törő szelleme csakhamar a nyilvánosság mezejére ragadta. A „J e l e n k o r,“ a „T á r s a l k o d ó,“ a Bajzafele „A t h a e n e u m,“ a „R e g é l ő“ és Kunos „K ö z l e m é n y e i,“ Orosz József „H i r n ö k e“ s Frankenburg „É l e t k é p e i“ voltak tényleges működésének nyilvános közegei.

Reményi Gyula, Beri Vincze és Méli álnevek alatt napfényt látott költeményeit örömet olvasta a magyar közönség.

A felejtethetlen emlékü 48-diki nagy napok feltüntekor Szeberényi a szabadságharcz legtevékenyebb irodalmi munkásai közt foglalt helyet. Kossuth „Hírlapjának“ rendes mrnkatársa s ugyanakkor a tót „Népbarát“ szerkesztője volt; Jenőfy név alatt pedig „Forradalmi szikrák“ és „Búvirágok“ című versfüzér jelent meg tőle. A főntebbinek a világosi fegyver letétel után hossz- szas kutatás, vizsgálat, üldözés, fogság lett szomorú, de a maga mivoltában dicsteljes eredménye.

Szeberényit 1849-ben az országos rendőrségnél Hajnik Pál főnöksége alatt fogalmazónak alkalmazták, mely állás — noha csak 3 hétig viselte — neki és másoknak nevezetes szolgálatot tett.

Ekkor jutott a Szelepcsényi Gábor-féle utlevélhez, mely nek segélyével aradi fogságából szerencsésen H. M. V á s á r - h e l y r e menekült, hol az akkor fogságban levő lelkész-tanítót helyettesíté; s bár életében soha sem orgonázott, mégis minden reggelre roppant szorgalommal készült. — Azonban itt sem rejtezhett soká, mert Bonyhády István császári biztos szigorú rendelete miatt, — melynek erejénél fogva 24 óra alatt minden kántor tanító tartozott a forradalom alatt hollétét és foglalkozásának minőségét kimutatni — B.-Csabára volt kénytelen menekülni.

Megsokalván a bujdosást, itt már mint reáliskolai tanár körülbelöl félévig saját neve alatt működött s mert hitte, hogy az üldözést már meg fogják elégeni, nőül vett egy ifju hölgyet Fekete Annát, kit a bujdosás idejében ismert meg. Május 4-kén vezette oltárhoz, s már 12-kén előbb az aradi várban, azután pedig a nagyváradai börtön penészes falai közt tengett, hol a szintén fogoly Gregus Ágosttal együtt 6 hónapig nélkülözte szabadságát. Ott szenvedett ő majd reménylve, majd a kétségbe- esés hánykodásai között mindaddig, míg anyjának Albert főher- czeghez intézett folyamodványa következtében amnestiát kapott, Szabadságát visszanyerte ugyan, de azért policialis felügyelet alatt B.-Csabára internálták.

A „Néptanítók könyve“ című folyóiratot szerkesztette ezután, melyet 1861-ig „Iskolai lap“ cím alatt folytatott.

Kétségkívül a tanírodalom mezején kifejtett munkássága s e szakközöly szerkesztése által a tanítóknak nem csekély szolgálatot tett.

Ez időpontra esik azon kitüntetés, hogy a Kubinyi Ágoston által kitűzött 12 darab arany jutalmat 30 és néhány pályázó közül „Egészségtani szabályok“ című munkájával ő nyerte meg.

A békési evang. egyházmegye már régebben megválasztá őt egyik jegyzőjének. Több egyház versenyzett lelkészeül bírhatni a humanus lelkületű s tudományos képzettségű fiatal papot, de mert B.-Csabán a policialis felügyelet örködő szeme rajta függött, óhajuk csak később ment teljesedésbe. A makói egyház 1½ évig várt reá és győzött. Sok folyamodás után az engedély megérkezett. Az akkor királyilag kinevezett super. ad- ministrátorok kormányja miatt Horváth Sámuel békési esperes, Torkos Károly orosházi — és Hahn Lajos b.-csabai lelkész segédlete mellett — Makón avatta fel, s hivatalába iktatta. Itt alig töltött 4 évet, már a szegediek hívták meg a lelkési hiva- talra. Ez idő alatt adta ki a „Néhány év Petőfi életéből“ című füzetet, 1863-ban. „Gyámintézeti évkönyvet“ szerkesztett. Ne- hány egyházi beszéde is itt jelent meg.

1864-nek közepén a p o z s o n y i e v. egyház hívta meg a nyugalomba lépett Simkó Vilmos helyébe magyar- tót lelkésznek s theol. tanárnak.

Itt fordított 1865-ben 100 tót népdalt, melyek a Kisfaludy

társaság figyelmét annyira magukra vonták, hogy azokat kiadta, fordítókat pedig egy év mulva tagjai közé vette fel. Székfog- láló beszédének — melyet 1867-ben jul. 31-kén tartott — tár- gya: „A középkori mysteriumok s ezek nyomai a hazai népköl- tészetben.“ 1869-ben „Egyház és házasság“ című röpirata je- lent meg, 1871-ben pedig Jablonszky erk. tanköltevénye „Sa- lamon“ csehből fordítva s kiadva a „Corvina“ által.

„Prot. egyházi írók életrajzai“ műveinek legnagyobbika. 1000-nél több egyházi íróhoz gyűjtött adatokat. Korszerint ren- dezte is őket. Azonban a mű fájdalom befejezetlen maradt. Vaj- ha akadna vállalkozó, ki az ő szellemében betudná fejezni a jeles művet.

A dunáninnyi kerület legelső gyűlésében kerületi főjegy- zőnek s azonfeül 1867-ben kerületi gyámintézeti elnöknek vá- lasztá meg, mely állásokról azonban, hosszas betegsége által megrongált erejében megtört férfiú mult év auguszt. havában lemondott.

Mit mondjak theologiai irányáról? Azt hiszem elég, ha annyit mondok, hogy ő még eszméletének utolsó pillanataiban is kész volt teljes szívvel, lélekkel Üdvözítőjéről Péter apostol- lal azon vallomást tenni: „Te vagy a Krisztus az élő Isten- nek fia.“

A kérielhetlen halál szívvizkór által június 4-kén esti 7 órakor nyitott utat e nagy léleknek a romlandó testből az örök dicsőség hazája felé. Hült tetemei felett június 6-kán a háznál magyar gyászimát, a német templomban pedig valóban művé- sziesen kidolgozott magyar gyászbeszédet Ján. 21, 15—25 alap- ján Ritter Károly somorjai lelkész mondott, melyben a boldo- gultat kiemelte mint példás családapát, mint jó pásztort, mint rendületlen hazafit. Életrajzát Raabe Károly Ágost német lelkész német nyelven olvasta fel. A sírnál Polefkovics récei lelkész tótul imádokozott.

Pozsony, július 4-kén 1875.

Sebján János,
magyar- tót helyettes lelkész.

Sáros-Patak.

Jul. 6-kán kezdetét vett tiszamelléki ref. egyházkerületi gyűlés S.-Patakon a jogakademiát szervezte. A Vay-Mocsáry- tele alap epen jelen évre eső megnyíltával lehetővé tette a jog- tanszékek felállítását, sőt némi fizetés emelést is. A meglevő 3 jogakadémiai tanár mellé az eddig bölcsészetszakban működött Orban József áttétezt a magyar jogtörténelem tanítására; vá- lasztatott két új jogtanár u. m. Dr. Szántó Gyula Eperjesről és Dr. Ballagi Géza Pestről. A 3-ik jogtanár választása a szeptem- beri gyűlésre halasztott. A két jogtanár mellé járul még Bi- hari Imre, az észjogtan tanára. Ezzel a Debreczennel való egye- sülés egyszer-mindenkorra elenyésztettetett, a kedvező alkalom elszalasztott. — Tanári fizetés az akadémiában 1400, a közép tanodában 1200 frtra emeltetett. A közép tanodai tanteremk építése folyamatban van, mintegy 35,000 frtba knrülend. Más fontosabk tárgya nem volt a gyűlésnek.

K i s u j s z á l l á s .

A k i s u j s z á l l á s i 6 o s z t á l y u reformált kö- zéptanodában a közvizsgák ily renddel fognak tartatni: Julius 18. d. u. műéneklés, zene, szavallás, tornászat. — 19. d. e. az 5, és 6-ik osztály a nyelvtudományi tárgyak, vallás, történelem és földrajzból, — tanár K. Hajdu Lajos. — d. u. 5. és 6-ik osztály,

a mennyiségtan, természetrajz, számtan és német nyelvből; t. Koncz Lajos. 20. d. e. a 3. és 4-dik osztály minden tantárgyából; t. Györi Lajos. — d. u. az 1. és 2-ik osztály minden tantárgyából t. Szabó Imre.

A jövő tanév megnyílik szept. 20-kán, 3 megelőző nap a beiratás és pótvizsgákra fordítatik.

Igazgató tanár lesz Szabó Imre.

Közli: K. H a j d u L a j o s.

b) K ü l f ö l d.

Tájékozás az összes presbyterianusok előkészítő gyűléséről.

A new-yorki indítvány *) tovább fejlesztése végett útazott volt Dr. M'Cos h princetoni tanár Britanniába még 1874 júliusban s az irányadó körökkel érintkezés után abban lön megállapodás, hogy két értekezlet vitassa meg a „presbyterian szövetség” mivoltát, vonjon fel véleményes javaslatot, mely aztán terjesztessék az előkészítő gyűlés elé, ennek helyeül London tüzetett (1875 jul. 21-re.)

Megtartott E d i n b u r g b a n 1874. nov. 13. az elő értekezlet skót, ír és angol presbyterian egyházak küldötteivel Dr. D u f f S á n d o r lelkész levén a széktartó, a tervjavaslatot Dr. B l a i k i e edinburgi hittanár terjesztette be. — Öt pontban történt megállapodás. 1) a londoni előgyűlés több egyházak megbizottáiból alakuljon. 2) Csak véleményező testületi hatalmat gyakoroljon s pusztá erkölcsi súlyal birjon. — 3) A szövetségbe lépő egyházak evangyéliomi elvűek legyenek, e tekintetben az angol nyelvűekre a westminsteri hitvallás, a külföldi egyházakra nézve a református egyház „consensus“-ával való összhang legyen a jellegző. A követek száma ne menjen túl a 300-an. A „társ-tagok,” (nem követek) szólásjoggal birjanak, de szavazattal nem. A világi és egyházi követek lehetőleg egyenarányban legyenek. Határozatképes tag-szám 35 legyen, mint a mennyire van téve, a világon létező különféle presbyterian egyházi testületek száma. 4) A képviselt egyházak véleményes javaslatai bizottsághoz adandók be közgyűlés elé készítés végett. Szavazat többség dönt. 5) A közgyűlés 3 évben egyszer jöjjön össze. Az első közgyűlés 1876-ban hívassék egybe, a londoni előgyűlés határozza meg a helyet hová. — A levelezés és meghívás ügye Európában Dr. Blakie-re bízott.

Az u j - y o r k i előértekezlet 1874. decz. 3. tartatott meg az amerikai presb. egyházak képviselőivel. Dr. H a l l J á n o s elnökölt, M'Cos h terjeszté elő a pontozatokat, melyek egyhangulag lettek elfogadva. Az u j - y o r k i határozat 22 rövid pontból áll. Lényegben egyezik az edinburgival, csak részletesebb. A presbyteri rendszert követő református egyházak Confoederatiójának nevezetik itt a tervezett szövetkezés. A 4. pont kimondja: a confoederatio nem avatkozand egyik egyház belső rendtartása és fegyelmebe; a 9-ik pont: hogy a közgyűlés határozatai az egyes egyházi testületek elé terjesztetnek; a 11-dik örömmel karolja fel a g y e n g e é s k ü z d ő e g y h á z a k s o r s á t, melyek hitetlen vagy keresztyén-ellenes környezetben élnek, a 16-ik: az egyházaknak szívére kötenni mint kötelmet, hogy biztosítsanak az ifju nemzedék számára kellő okta-

*) Lásd Tiszántuli Egyh. ker. Jegyzőkönyv 1874. okt. 184. szám.

tást az ó és uj szövetségi szentiratokban; a 17-dk: a vasárnap megülését védendi; 20-dik: sürget egyesíteni a prot. egyházak erejét a tévelyek és a romanismus támadása ellen; stb. — A londoni előkészítő gyűlés van hivatva megállapítani a s z ö v e t - s é g szervezetét s az egyetemes gyűlés alkatát, hatáskörét, tárgyait, eljárását. Az egyetemes gyűlés t á r g y a i u l v a n a k indítványozva: mozdítsa elő az egyházi tevékenység szabadságát, — az egyház nagyobb ügyeiről vegyen és adjon tájékosó értesítéseket, — ajánlja a presbyteri rendszert mindenfelé, mely egyszerű, hatályos, minden kor és feltételekhez alkalmazott, — érdekelje magát az egyházak békéjéért; — ossza fel célszerűleg a világpontjain a missiói működést; osszolja az egyházak erejét kivált a nagyobb városokban és elhagyottabb vidékeken; gondo-kodjék az ifjuság vallásos oktatásáról, — a vasárnap megszenteléséről, a mértékletlenség s más uralgó bűnök megszüntetéséről, rendszeres adakozás gyakorlásáról, a romanismus és h i t e t l e n s é g visszavetéséről.

Nagy Britania és Irhonban 10, az amerikai egyesült államokban 8, — a britt gyarmatokon 12, — az európai szárazföldön 20 presbyterian rendszerű különálló és nevezetű egyház testület számláltatik s hivatik fel a szövetségbe lépésre.

Óhajtvá várjuk a londoni előkészítő gyűlés eredményét. — Midőn ultramontanismus, internationale. socialisták, szabadkőmivesek, *) rationalisták, hitetlenek, szóval minden támadó jellegű elv-követők tömörülnek: a ker. demokratia és alkotmányos szabadság legnemesebb megalapítói és képviselői a református presbyterian egyházak hiveinek is itt az idő szellemileg közeledni egymáshoz és azokhoz, kik velök együtt vallják az Atyát, Fiüt és Szentlelket a teljes szentírás tanítása szerint.

B a l o g h F e r e n c z.

c) K ü l ö n f é l é k.

A l m b e r g A n t a l, gymnasiumi tanár Finnországból több napig Debreczenben időzött, a tanárkar egy kedélyes társas estét rendezett tiszteletére, másnap pedig Révész Bálint barátságos asztalánál fogadtatott szívélyesen. Az iskolákat s vizsgákat tekinté meg.

K o v á c s F e r e n c z buzgó jogtanárunk jul. 15-kén hagyta el végleg városunkat, Losoncra költözött. A tudós és buzgó tanárnak áldást kívánnak új pályájára volt kartársai. Távozását veszteségnek tartjuk; emlékezete kedves maradand.

S é t e n tartatott jun. 29-kén a györi evang. egyházmegyei értekezlet; Bognár Endre lelkész többek közt sürgette, hogy a dogmák felett folyó éles harcztot abba kell hagyni. — Kérdés: vallás-erkölcsi élet hittani álláspont nélkül birhat-e tartóssággal?

A r n o t V i l m o s a skót szabad egyház egyik legkitünőbb lelkésze Edinburgban jun. 2-kán 66 éves korában elhunyt.

M' C r i e T a m á s hittudor, s nyugalmazott hittanár Londonban az angol presbyterianus kollégiomban, történetirő, meghalt 1875. máj. 9. 78 éves korában.

*) Ha nemes czéluk van, miért titkolódnak? Zárt volta miatt itéli el a kor. A cast uralomnak vége van.

S z e r k.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.